

ויגש

היינו שבוה מדגיש הכתוב שהי' כחשבון הזה — "עשרה חמורים וגו'", לא פחות ולא יותר (וגם לא מתנות אחרות שאינן נזכרות בכתוב).

אבל פירוש זה קשה ביותר: מהו הקס"ד שיוסף שלח שלא כהחשבון המפורש בקרא. עד שהוצרך הכתוב להדגיש ולהוסיף, "כזאת" — כחשבון הזה; גם אם לא הי' כתוב "כזאת", אלא "ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", היינו יודעים ששלח "כחשבון הזה"?

וכתבו המפרשים: בכוונת רש"י, ש-מלת "כזאת" המיותרת מורה כי לא שלח יוסף לאביו עשרה חמורים, רק ה"ק קרא ולאביו שלח בעגלות כזאת וגו', כלומר "כחשבון הזה", שהוא ה-משא של עשרה חמורים כו'.

תואר של השמלות (וכ'), תיכף להתביה ("כזאת") המורה על השמלות כו'.

(4) ואין לומר שהי' אפ"ל קס"ד כפי המפרשים בהערה הקודמת, ששלח גם שמלות כו' וזהו שולל רש"י — שהרי הקושיא היא שלא יכתוב תיבת "כזאת" בכתוב, ואז אין מקום לקס"ד זו.

(5) הנה"ה שבפרש"י הג"ל, דבק טוב ועוד.

(6) ועפ"י תרצו ג"כ מ"ש כזאת בכ"ף הדמיון (ולכאורה אם קאי בסתם על החשבון דלמטה, הו"ל לכתוב, ולאביו שלח זאת וגו').

אבל ראה רמב"ן שכתב ע"ז: שדרך הלשון לדבר כן כמו... כדברים האלה עשה לי גו'. וראה גם גויא: והכ"ף הזאת נקראת כ"ף השעור כמו כשלשים איש.

אבל מ"ש הגו"א שזוהי כוונת רש"י לומר שאינו כ"ף הדמיון (כ"א) "כ"ף השעור" — ע"ד הפשט דוחק הוא, שהרי לפי"ז נמצא פרש"י אינו מיישב הקושיא שבפשוטו

א. בהפסוק: "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נשאים מטוב מצרים ועשר אתונות וגו'", מעתיק רש"י את התיבות "שלח כזאת" ומפרש: "כחש-בון הזה, ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'".

לכאורה אפ"ל: דקשה לי' לרש"י בהכתוב, דתיבת "כזאת" מיותרת היא. דהול"ל "ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", ולכן מפרש שתיבת "כזאת" פירושה "כחשבון הזה כו'".

(1) פרשתנו מה, כג.
(2) פי' ההגה"ה בדפוסי רש"י שלנו, משכיל לדוד. ועוד.

(3) ברא"ם ובדבק טוב כתבו פרש"י רצה לפרש ד"כזאת" קאי אלמטה: כחשבון עשרה גו', לאפוקי קס"ד דקאי אפסוק דלעיל לכלם נתן גו' (כפי' הספורנו ועוד), וטעמ' — דאי קאי אדלעיל מאי עשרה ועשרה מבעי לי' (וראה אוה"ח: ולדברי ר"ל כו' הי' הכתוב חסר ו'. וראה ג"כ ספר הזכרון (להרא"א בקראט הלוי)).

אמנם דוחק לומר שזוהי כוונת רש"י, כי נוסף ע"ז שא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבת עשרה (או עכ"פ לרמוזה ב"גו'") — שהרי תיבה זו (שאינה כתובה ברא"ו) היא יסוד פירושו — הנה אין מסתבר לומר פרש"י ידייק חסר דאות אחת ולא יבאר יתור ה"ה שלימה (— כזאת).

(ובפרט שלפי' הספורנו לא קשה חסרון הוא"ו וזהו רק להפי' ד"כזאת" קאי אלמטה). ומה שלא פרש"י כהראב"ע ואוה"ח ועוד, ש"כזאת" קאי על דלעיל, דהיינו ש"טוב מצרים" הי' "כמין הנזכר בסמוך שמלות וכלי כסף"; (ופי' הכתוב: ששלח עשרה חמורים גו' נושאים — מהמובחר הנמצא ב"כזאת" ממין זה במצרים) (שלפי"ז גם ליק קושיית הרא"ם וספר הזכרון הג"ל) — כי אין זה מתחייב בפשטי' דלפי"ז הו"ל לכתוב התיבות "מטוב מצרים" (שהם

בגמרא: ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו, ומ"א יי גריסין של פול".

וצלה"ב:

(א) ידוע יי שכשרש"י מפרש ב' פי' רושים בענין אחד, הרי זה מפני שא' מהפי' אינו מספיק ליישב את הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפי' א' אין להקשות לפי' ב'; והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשש"מ. ובנדוד"ד: למה הוצרך רש"י לפרש ב' פי' ב"טוב מצרים", ובמה קרוב יותר ע"פ פשש"מ הפי' הראשון ("יין ישן") מהפי' השני ("גריסין של פול")¹².

(ב) דרכו של רש"י, ברוב המקומות, כשמביא פירוש ממדרשי חז"ל הוא כותב "ורבותינו דרשו" וכיו"ב (וכ" שמוסיף פירוש שני כותב "דבר אחר" וכיו"ב). מבלי לציין מקורו של הפי' (אם בגמרא או מדרש וכו')¹³; אולם

(8) מגילה טז, ב.

(9) לפי שהזקנים בטבעם מצוננים, והיין מחמם (חדא"ג מהרש"א מגילה שם).

(10) ב"ר פרשה צד, ב.

(11) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 209 ואילך. ח"ו ע' 47. ועוד.

(12) בדבק טוב: דק"ל ח"ו שיעשה יוסף דבר שלא ציוה פרעה שהרי לא אמר שישלח לו מטוב ארץ מצרים לכן פירש ששלח לו רק שטוב לזקנים אבל לא הי' יותר ממה שציוה לו. ומדהוציאו מפשוטו י"ל שהוא ייין שנקרא טוב שנא' וחכך כיון הטוב (שה"ש ז, י).

אבל (נוסף ע"ז שקשה לפרש כן חבבות "מטוב מצרים" שבכתוב, גם — הו"ל לרשיי לבאר דיין (ישן) נקרא טוב) בפשש"מ משמע שיוסף שלח זאת מעצמו בהוספה על מה שאמר פרעה, כדלקמן בפנים, ובהערה 27. וראה לקמן ס"ס ט.

(13) וראה פרש"י לך י"א, א. וירא ית, כא. יט, ית. ח"ש כה, ו. תולדות כה, כב. ועוד.

אבל בפשטות א"א לפרש כן בפ' רש"י, שהרי הוא מדגיש בלשונו "כ" חשבון (הזה ומה) החשבון", שפירוש דחשבון הוא מספר, ואילו היתה כ" ונתנו של רש"י לפרש שלא שלח חמור רים אלא מעט של י' חמורים וכו', הו"ל לא "כחשבון הזה" אלא "כמעט הזה".

ובפרט שפשטות לשון הכתוב "שלח כזאת עשרה חמורים נשאים גו'" משמעותה חמורים ממש. ואילו הי' תה כוונת רש"י, המפרש פשוטו של מקרא, לפירוש המוציא את הכתוב מפשוטו, הי' כותב את זה בסגנון ה' ברור גם לבן חמש למקרא י'.

גם צריך להבין:

(א) למה מעתיק רש"י מהכתוב גם תיבת "שלח" — הלא לא בא לפרש אלא היתור דתיבת "כזאת" שבקרא.

(ב) אחרי שרש"י כותב "כחשבון ה' זה" ממשיך (בל' שאלה) "ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'" — ולכאורה הו"ל בקיצור "כחשבון הזה עשרה חמורים וגו'"?

ב. לאח"ז מעתיק רש"י את התיבת "מטוב מצרים" ומפרש: "מצינו

של מקרא, (דתיבת "כזאת" מיותרת), וכנ"ל הערה 3.

(ד) ומה שהביאו ראי' מהא דבכתוב לקמן (מה, כז) נאמר "וירא את העגלות" ולא נזכר חמורים —

אינה, כי אין מקום להזכיר החמורים, דהרי מפורש בקרא דמדבר בראית "את העגלות אשר שלח לשאת אותנו" (שזה מראה גודל תשוקת יוסף לראות את יעקב), והחמורים נושאים מטוב מצרים — לא היו לשאתו. ובפרט לפרש"י (שם) הרי "וירא את העגלות" היינו הסימן כו" (שזהו דוקא בעגלות).

בנדרו"ד מוסיף בשני הפי' שמקורם ב"גמרא" וב"מדרש אנגדה".

שמוזה מובן, שידיעת מקורו של כל פי' כאן — תוסיף הבנה בהפי'; וצלה"ב מה מוסיף ציון המקורות לפי' רושיו — בהבנת הפירושים עצמם?

(ג) גם צלה"ב: שינוי הלשון ברש"י בהביאו את הפירושים מגמרא וממ"א:

(א) בפירוש הראשון מוסיף רש"י הטעם, למה בחר יוסף לשלוח "יין ישן" (— שדעת זקנים נוחה הימנו)¹⁴, מ" שא"כ בפירושו הב' אינו מבאר למה שלח "גריסין של פול"¹⁵?

(ב) בפי' הא' כותב "מצינו בגמ" רא", ולכאורה "מצינו" מיותר (כמש"כ

14) בש"ח כתב על שדעת זקנים כו': שלח לו לפי שליעקב הי' טוב. היינו שזהו גם פי' התיבות "מטוב מצרים" (וכי"מ הפי' בדבק טוב שבהערה 12), ועפ"ז הי' אפשר לומר שלכן הוסיף רש"י טעם בכדי לפרש איך שפי' זה ("שלח לו יין ישן") מתיישב בהכתוב.

אבל אינו, כי (נוסף לזה שמפשטות לשון רש"י לא משמע שזהו כונתו), הרי פי' זה ב"מטוב מצרים" אינו תלוי בטעמו של רש"י, וגם אם לא הי' כותב טעם זה, נוכל לפרש מטוב מצרים — הדבר הטוב ליעקב, אם מטעם זה או מפני שטוב לחלישות (ובמילא — לזקנה) וכפרש"י לך (יד, יח), ולא מפני שדעת זקנים נוחה ממנו. ודוחק לומר דהיינו הך. וראה הערה 9.

15) ואין לומר כי אין טעם ע"ז, כי הרי הטעמים שכתבו ע"ז המפרשים הם טעמים המובנים בפשטות [ראה דברי דוד: דאי' במדרש (שם) שמפגי את הדאגה... (ועוד) מפני שמביא את השינה... דשייך לזקן לפי שאין שינתו כראוי. ובדבק טוב: רוצה לומר... מאכל רך וטוב לזקנים] ולמה אין רש"י מביאם. ואין לתרץ מפני שהם טעמים המובנים מעצמם (לתלמיד מתחיליז), דא"כ למה הוצרך לפרש בטעם הא' "שדעת זקנים כו'" (ראה הערה הקודמת).

בפי' הב' "ומ"א", או עכ"פ הול"ל ב' לשון רגיל "פירשו בגמרא"¹⁶ זכדומה?

(ג) למה מעתיק רש"י מהגמרא גם התיבות "ששלח לו (יין ישן)" — הרי קאי בפי' התיבות "מטוב מצרים" כנ"ל — ופי' ה"ז (רק) "יין ישן" (כמו ש' כותב בפי' הא' "ומ"א גריסין של פול").

ג. והביאור בכ"ז: מה שקשה לרש"י בהכתוב, הוא לא רק יתור תיבת "כ" זאת", אלא (גם) שאלה כללית בהסיפור שיוסף שלח לאביו י' חמורים נושאים מטוב מצרים וגו':

בפרשתנו מסופר שיוסף אמר לאחיו "מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו'"¹⁷ (ואח"כ) ומיהרתם והורדתם את אבי הנה"¹⁸. וכן כש"הקול"¹⁹ נשמע בית פרעה גו' לאמר באו אחי יוסף", אז ("ואמר פרעה גו' זאת עשו גו' ולכו בואו ארצה כנען וקחו את אביכם גו' ובואו אלי", היינו, שגם פרעה רצה שתיכף אחר בואם לארץ כנען יחזרו למצרים עם יעקב אביהם. ולכן) ציוה ליוסף לאמר להם "זאת עשו"²⁰ קחו גו' עגלות לטפכם ולנשיכם ונשא את אביכם ובאתם; וגם הוסיף "ועי' ניכם אל תחוס על כליכם"²¹ כי טוב כל ארץ מצרים גו', בכדי להסיר

16) וע"ז פירש"י נח ח. כא. וירא יח, כא. וישב לו, כה.

17) מה, ט.

18) שם, יג.

19) שם, ט"ז.

20) ראה ספורנו עה"פ: זאת עשו. ולהשיג זה המכון שלא ימאן אביכם מבא קחו לכם כו'.

21) וראה דעת זקנים מבעלי התוס': לפי שהי' יודע באביו שהי' קפדן על כליו וחס עליהם כמו שאמרו חז"ל ויותר יעקב... לכן הוזהירם על כך.

שפרעה ציווה את יוסף "אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם", היינו שפרעה בשמעו כי הם אחי יוסף נת- עורר ביחס אליהם מעין יחסו ליוסף. ולכן אמר ליוסף שיתן לאחיו תבואה לטעון את בעירם — מתנה ליעקב וביתו.

ועפ"י מובן, דאם פרעה, בשעה ששמע כי "באו אחי יוסף" ושיש לו ליוסף אב בארץ כנען, נתעורר עד ש- שלח כ"ב מתנות ליעקב, ק"ו ליוסף. ש- שבשעה זו ישלח מתנות לאביו, וגדו- לות יותר משל פרעה.

וזהו מש"נ: ולאביו שלח (יוסף מ- עצמו — לבד מציווי פרעה) כזאת — כחשבון הזה, היינו כאותו החשבון ש- שלח פרעה: עשרה חמורים. ונוסף על השילוח כחשבונו של פרעה שלח גם (ובחשבון הנ"ל) עשר אתונות. ²⁴

[אמנם כ"ז הי' בתור מתנה, ולא

כל מה שיכול לעכב ביאתם המהירה למצרים.

ומכיון שחזרתם לארץ כנען היתה רק לזמן מועט, על מנת שיהיה לשוב למצרים, הרי אין להם צורך בכמות מרובה של תבואה, כ"א רק כדי צידה לדרך ולהזמן מועט שישוו עד לקיום ד"קחו את אביכם ואת בתיכם" (שזהו פחות בהרבה מכמות התבואה שלקחו בחזרתם לכנען בפעם הראשונה — ש- גם אז הוצרכו לצידה לדרך).

ועפ"י קשה: בכתוב מבואר ²⁵ ש- יוסף נתן לאחיו את כל מה שאמר לו פרעה ("טענו את בעירכם גו") ופרש"י תבואה, וגם צידה לדרך ואח"כ הוסיף עוד ושלח לאביו "עשרה חמו- רים גו" ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון גו", ומכיון שבזמן מועט יחזרו למצרים — לאיזה צורך שלח כל המטען הזה?

ד. ובכדי לתרץ כ"ז מפרש רש"י "כחשבון הזה", וכוונתו שתיבת "כ- זאת" לא קאי על הנאמר לקמן בפסוק זה, אלא "כחשבון הזה" — חשבון חידוע כבר, היינו מהמסופר בכתוב לפני"ז ²⁶; ועפ"י מתורץ טעמו של יוסף ששלח לאביו "עשרה חמורים וגו".

והביאור: בכתובים שלפני"ז מסופר

(22) מה, כא.

(23) ברמב"ן כתב על פרש"י ואינו נכון (וראה רא"ם). ובנמוקי שמואל כתב (הובא בהערות לפי' הרמב"ן — שעוועל) שכונת הרמב"ן היא "ואינו נכון שירמוז על החשבון" הנאמר אחרי כן כי כזאת מורה רק על הנאמר קודם (ולא כפי' ה- רא"ם — וראה ג"כ פי' הרע"ב ומה שתירץ שם דוחק הוא). אמנם לפי המבואר בפנים גם לרש"י קאי על הנאמר לפני"ז.

(24) וראה אוה"ח עה"פ: ירצה באומרו זאת עשו פי' כי הוא רצוי להם לא שמתרצה לבד כו' אלא שהוא חפץ בדבר ואומר זאת עשו.

(24*) ועפ"י יומתק ג"כ הא שיוסף שלח כ"ז מבלי לשאול רשות מפרעה (ראה לעיל הערה 12) — כי פרעה עצמו בשילוחו מתנות ליעקב — "מכריח" את יוסף לשלוח ג"כ ועוד יותר.

(25) ואין להקשות דהי' לו לשלוח דבר שהוא רב באיכות (ולא ריבוי גדול בכי- מות שיהי' להם טורח להביא את זה בחזרה אחת) — כי עפ"י המבואר בפנים י"ל בפשטות שאין זה כבודו של יעקב שמתנת יוסף תהא (אפי') נראית קטנה משל מתנת פרעה (וראה גו"א ומשכיל לדוד כאן שיש רמזים במה ששלח יוסף במספר עשרה).

ועי"ל דמכיון שהי' אז זמן הרעב הרי הי' מזון וכו' מהדברים הכי חשובים גם באיכות.

לפרנסה בא. כי לא היו צריכים לשי-
לוח כזה לפרנסתם^י, כנ"ל ס"ג).

ולכן מעתיק רש"י מן הכתוב גם
תיבת "שלח", כי בזה מדגיש שזוהי
מתנתו ש"שלח" — יוסף מעצמו^י.

ה. וממשיך רש"י ומדייק "ומהו
החשבון עשרה חמורים וגו'" — כוונתו
נתן בזה, כי לפי הנ"ל דהחשבון הזה
היינו החשבון של מתנת פרעה, אינו
מובן: כל אחי יוסף (כולל גם בני-
מין) היו אז במצרים, נמצא שהי' להם
י"א חמורים להטענם בתבואה, וכש-
אמר פרעה ליוסף, "אמור לאחיך גו'
טענו את בעירכם", הטעינו י"א חמו-
רים בציווי פרעה, וא"כ איך נפרש
"כזאת", "כחשבון הזה" ששלח פרעה
— הרי מפורש שיוסף שלח רק חשבון
של "עשרה" (ולא י"א)?

לכן כותב רש"י: "ומהו החשבון עש-
רה" — להדגיש שזוהי החשבון; היינו
שפרעה שלח רק "כחשבון הזה" (עש-

26) ומ"ש "לחם ומוזן לאביו לדרד"
— הי"ז גוסף על השילוח העיקרי מטוב
מצרים בר וכו' זהרי פשיטא ד"לאביו
לדרד" אין צורך במשא דעשר אתונות גו'.

27) ואין לומר שיוסף שלח כ"ז עפ"י
ציווי פרעה, שהרי פרעה אמר לו רק א) "אמר
אל אחיך" (וראה ג"כ פרש"י מה, יט),
ב) "טענו את בעירכם" — עשרה חמורים
(ושיקחו עגלות), וכאן כתוב א) שיוסף
שלח לאביו ולאחרי שאתיו קיימו ציווי פר-
עה, ויעשו כן בני"י. ב) ששלח חמורים
(נשאים מטוב מצרים) וגם אתונות, שאי"ז
כלל במה שציווה פרעה, ובפרט שקיום
ציווי פרעה ע"י יוסף כבר כתוב לפני"ז
ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה
ויתן להם צידה לדרך. ודוחק גדול לומר
דעל כל זה שכלולם נתן גו' ולבנימין נתן
גו' ולאביו שלח גו' — קאי "על פי
פרעה".

רה חמורים), ומתנתו של יוסף הת-
אימה ל(חשבון) של פרעה.

וקשה, כנ"ל, הרי היו י"א אחים, ול-
הם י"א חמורים, ולמה ציווה פרעה
להטעין רק את חמוריהם של עשרה
מהם ולא חמורו של הי"א? ועוד זאת:
מפשטות הלשון "טענו את בעירכם"
(סתם) משמע שציווה לטעון את בעי-
רם של אחי יוסף — מבלי הבדל^י?

אמנם הביאור בזה מובן מן הכתו-
בים הקודמים, ופשוט הוא כ"כ עד
שאינ צורך לרש"י לפרשו:

בפ' מקץ מסופר כי בפעם הראשונה
שירדו אחי יוסף לשבר בר במצרים,
עיכב יוסף אצלו את שמעון, ומכיון
שהי' רעב בארץ כנען, הרי מובן,
דאף שעיכב את שמעון, הרי הי' זה
רק כעין משכון ואין ענין לעכב חמו-
רו ובודאי לא עיכב את חמורו, כ"א
הטעין את החמור במזון לפרנסת אביו

28) במדרש לק"ט: בנימין לא החזירו
יהודה אל אבינו יעקב אלא נשאר עם
יוסף במצרים, שאלמלי כן הי' נותן גם
ביד בנימין משא חמור כו', וראה ג"כ
תו"ש אות פ.

אמנם בפשט"מ קשה לומר כן: א) אין
שום משמעות ורמז בכתוב שבנימין נשאר
בארץ מצרים — וראה אוה"ח (פרשתנו
מה, כד): וישלח את אחיו, פי' כולן ואת
בנימין. ב) מבואר בכתוב בתחלת פרשתנו
שהיה אמר ליוסף, "ונפשו קשורה בנפשו
(ולכן) והי' כראותו כי אין הנער ומת"
ומכיון שיש לחשוש שתיכף בראותו שאין
הנער ימות — שיש חשש סכנ"פ, פשוט ש-
יוסף לא הי' מעכבו אצלו.

ברשב"ם, טור הארוך ועוד כתבו ששלח
רק עשרה חמורים כי לא רצה להטריח
את בנימין, אבל ע"ד הפשט, קשה לומר
שדבר כזה יהי' לטורח על בנימין (אשר
אביו אהבו וכו'), ואדרבה.

כללות תוכן הכתובים — ועפ"ז מובן היטב טעמו של יוסף בשילוח מתנה זו לאביו — אינו מתאים כ"כ לפי המלות של "מטוב מצרים": לא מצינו שארץ מצרים נשתבחה בין ועד ש יקראו לו "מטוב מצרים" ואדרבא לא נשתבחה באילנות כ"א בזרעים יי.

לכן כותב רש"י שפי' זה מקורו בגמרא, שענינה בעיקר הוא פי' ה הלכות, שעפ"ז מובן מה ששלח יין ישן (אף שאינו מתאים כ"כ בפי' התיבות "מטוב מצרים") — כי מצד ההלכה דכיבוד אב מתאים הי' לשלוח "יין ישן".

ומאריך רש"י בלשונו: "מצינו ב" בגמרא ששלח לו כו" (ואינו כותב סתם ש"טוב מצרים" היינו יין ישן כמפורש בגמרא), שבוה מרמו שאי"ז פי' ה תיבות כרגיל בכ"מ, שהרי תיבות אלו ("מטוב מצרים") קשה לפרש כן, אלא שמכללות תוכן הכתובים — מזה שיוסף הרבה לשלוח לאביו מתנות — צ"ל שהי' בזה ענין של כיבוד אב;

ולכן כותב רש"י (על פי' זה) ש" (רק) "מצינו בגמרא" שמתנתו ("מטוב מצרים") הייתה יין ישן יי, ומוסיף גם את התיבות "שלח לו" — כי בטעם זה מבואר (לא רק מהו ה"טוב מצרים", אלא גם) הכוונה של "שלח לו" — היינו שבדבר זה ניכר הטעם לכל" לות שילוח המתנות לאביו.

(31) פרש"י לך יג, יו"ד, ולהעיר אשר שלח היין לארץ כנען, שהיא כן נשתבחה ביין, כדכתיב, "ארץ חטה ושעורה וגפן" (עקב ח, ח) ולא יתכן לקרותו "מטוב מצרים" ביחס לארץ כנען. (32) ופי' "מטוב מצרים" היינו הדבר הכי טוב (ומתאים) שהי' במצרים — בתור מתנה ליעקב.

וב"ב (ואחיו לקחוהו אתם יי), וכש ירדו אחי יוסף למצרים בפעם השני' היו רק עשרה (וחמוריהם עשרה), וציווי פרעה "טענו את בעירכם" הי' עשרה חמורים יי.

ו. והנה ע"פ הנ"ל דיוסף שלח כ"ז לאביו בתור מתנה ולכבודו וכו' — ולא כדבר המוכרח להחיותו ברעב — מובן שבכדי שהי' הכבוד בשלימותו שלח דבר שבו עצמו נראית כוונתו שהיא לכבד את אביו וכו'.

ולכן מפרש רש"י (בפירושו הא') "מטוב מצרים" — "שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו", היינו, ש" שלח דבר של נחת רוח ותענוג (ולא המוכרח לשבור רעבונם).

אך, אם כי פירוש זה מתאים עם

(29) והי' לאחד מהם שני חמורים להני' היג ויתרה מזה בפרשתנו שהי' כי בה' מות לנהוג נוסף על "בעירכם", ראה מושב זקנים (שם) "שלא נתן להם החמורים לרכוב עליהם אלא כו' והיינו לכל אחד חמורו להיות מחמר אחריהם" — וראה חזקוני שם.

(30) ואף שכבר יצאו לדרכם ביחד עם שמעון לכנען — ושלא ע"מ לתזור תיכף (כמסופר בס"פ מקץ), ולבאורה צ"ל ש" שמעון קנה חמור לעצמו כמו שהי' לכל אחיו ועפ"ז הדרא קושיא לדוכתא, הרי פשוט הכתובים (מקץ מג, כג — מד, א) מוכח דמוזמן שהוציא אליהם את שמעון עד שמילא האמתחות (הנענעות על החמורים של) השבטים לא יצאו מבית יוסף *.

* ויובן עפ"ז לשון פרש"י (מקץ מד, י'): עשרה שנמצאת גניבה ביד א' מהם — אף שהיו י"א אנשים, כי רק י' אמתחות היו להם. ואין צורך לדחוק דעשרה לאו דוקא — כי"א חבורה. בפרש"י שבב"ר (פצ"ב, ח) איתא: ג' בנ"א כו'. ואולי הוא טה"ד.

ודאי השתדל יוסף ככל האפשרי למנוע ועכ"פ למעט צערו של אביו.

ואפילו את"ל שלא יגלו ליעקב ש-מכרוהו — הרי גם אז מצטער יעקב על הזמן שהי' יוסף נפרד ממנו ומ-אחיו — והשתדל יוסף למעט צער זה.

וי"ל שגם לתכלית זו אמר יוסף ש-יאמרו ליעקב³⁶: כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים גו' — היינו שאלקים עשה זאת, יוסף אינו מתרעם כלל — כי נעשה לאדון גו', וכו'.

ולכן שלח יוסף לאביו "גריסין של פול", כי בזה רמז³⁷ לאביו שאין להצ-טער³⁸ על מכירתו למצרים³⁹.

והטעם: "גריסין של פול" הוא מא-

ליעקב שנמכר ע"י אחיו — אבל ראה רמב"ן פרשתנו (מה, כו) שלא הוגד ליע-קב כל ימיו שאחיו מכרוהו ליוסף, כי אחיו לא רצו להגיד לו חטאתם כי יראו פן יקצוף עליהם. וכתב שיעקב חשב כי יוסף הי' תועה בשדה והמוצאים אותו לקחוהו ומכרו אותו אל מצרים — מתאים לאמירת השבטים בנוגע להכתונת, "זאת מצאנו" היינו במקום שהיו — רועים (אלא שנתברר שלא טורף, כ"א שהמוצאים הכהו וכיו"ב).

(36) פרשתנו מה, ט.

(37) וע"ד פרשיי פרשתנו (מה, כו): סימן מסר להם כו'.

(38) ולהעיר ג"כ מהמדרש (ב"ר פצ"ה, ב. — הובא ג"כ לעיל בהערה 15): זה גריס של פול שהוא על עיקת נפש — שיטתה סגולה טבעית בגריסין להפגין הצער. וראה מ"כ שם. ובתו"ש שבהערה 33.

(39) ויש להוסיף שעייז בטל יוסף ג"כ את החשש שיעקב לא יקלל את אחיו כש-יודע לו שהם מכרוהו, ראה הערה 35.

ולהעיר ג"כ מלבוש האורה (הובא לעיל ע' 134 הערה 33) שאין לחשוך את יעקב שמתוך רוגזו מחמת יוסף לבדו יקלל ח"ו כל בניו וישכל עצמו מכולם עיי"ש.

ז. אך מכיון שסו"ס פי' זה אינו מתאים כ"כ בפי' "מטוב מצרים", כנ"ל, לכן מביא רש"י עוד פי': "ומ"א גרי"סין של פול", אשר לפי"ז מתיישב היטב פי' "מטוב מצרים", כי "גריסין של פול" הי"ז זרעים. — ולהעיר שזה בפרט הי' מאכל חשוב במצרים⁴⁰, ומובן ג"כ למה שלח לו דבר זה. (כי הרי זהו משבחה של מצרים), ואין רש"י צריך לפרשה.

אבל לאידך, פי' זה ש"מטוב מצרים" הי' דבר של מזון, אינו מתיישב כ"כ מצד תוכן כללות הענין, ששילוח הי' מתנה הי' לכבודו וכו' דאביו. לכן מביאו רש"י כפי' שני, ופירוש הי' ראשון העיקרי הוא ש"שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו", כי זה מתאים יותר לתוכן הכללי של שי-לוח המתנה לאביו, כנ"ל בארוכה.

ה. והנה, גם להפי' "גריסין של פול" מסתבר לומר, דיוסף בחר בזה דוקא לא רק מטעם שהוא "טוב מצ-רים", אלא שיש בו שייכות גם לתוכן השליחות ששלח יוסף לאביו;

ולכן מדייק רש"י דפי' זה הוא מ"מדרש אגדה" (ולא כתב ד"א, וכיו"ב), בכדי לרמז שע"ד המדרש והרמז יש למצוא שייכות בין "גריסין של פול" לשליחות יוסף לאביו.

והביאור בזה: יודע הי' יוסף, דכ"אשר יחזרו אחיו לכנען ויבשרו לאביו ש"עוד יוסף חי", הרי בשורה טובה זו תגרום לו גם הרגש של צער, כי עייז יודע לו שאחיו מכרוהו⁴¹, וב-

(33) ראה תו"ש אות ע.

(34) ראה גם לעיל ע' 80 הערה 7.

(35) ראה אה"ח פרשתנו מה, כו. וכ"מ מפרשיי ויחי מט, ו. ט. נ. טז. שלבסוף נודע

יקר אצל חבריו ויגרום לו עונג, אולם בעניננו, מנין ידע יוסף שאין ליעקב בארץ כנען יין (ישן)?

בשלמא אם שלח לו „גריסין של פול“, שהוא מאכל חשוב, ידע יוסף שבזמן רעב יהא חביב אצלם, אבל להפ' ששלח לו „יין ישן“ מנין ידע יוסף שזה דוקא יהא חביב עליו כו' ? אמנם מתורץ זה עפ"י מה שפרש"י לעיל עה"פ י" (וישנו) וישכרו עמו — ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו — היינו במשך כ"ב שנים — ומובן שבאם אחיו לא שתו יין כל זמן זה וגם יוסף לא שתה (שמוזה מובן שאין זה בתור תשובה, כ"א מפני הצער), על אחת כו"כ שיעקב שהתאבל גוי לא שתה יין כ"ב שנה — ומובנת ה"ננוחה דעתו" שיהי' ליעקב — כשיוסף מציע לשותות ושולח „יין ישן“.

ועפ"י י"ל עוד טעם נוסף ע"פ יינה של תורה (מלבד מה „שדעת זקנים

כל של קטניות פרודות לחלקים י", דוקא מאכל זה הי' חשוב ביותר במצרים, ובזה רמז יוסף לאביו, שישנם דברים שמביאים תועלת גדולה דוקא ע"י שמחלקים ומפרידים אותם.

ועד"נ בנדוד — דוקא ע"י שאחי יוסף מכרוהו למצרים והפרידוהו מאת כולם, יצאה הטובה „כי למח"י שלחני אלקים לפניכם" י", ולא ידאוג יעקב על המכירה כיון שהביאה תועלת רבה זו י".

[ועפ"י יומתק מה שלא כתב רש"י בפ' זה טעם למה בחר בדבר (חשוב) זה דוקא, כי בכתבו שהפ' הוא מ" „מדרש אגדה“ מרמז שיש כאן ענין (וטעם) אגדתי י", כנ"ל].

ט. מיינה של תורה שבפירוש רש"י: לכאורה קשה על הפ' ששלח לו יין ישן: כשאדם שולח מתנה לחבירו ע"מ לכבדו ולענגו, משתדל לשלוח דבר שאין לו לחבירו י", שאז הדבר

(40) בנו"א כאן: ולשון גריסין של פול הם פולים שבורים לחלקים כדכתיב ויגרס בחצץ גוי, וראה ג"כ רש"י מו"ק יג, ב (ר"ה וגרוסות), גזה סב, א.

(41) פרשתנו מה, ה.

(42) ואין להקשות עפ"י על פ' הא' למה לא השתדל יוסף למעט צערו ליעקב, כי: א) הרי אמר שיאמרו בשמו ליעקב שמני אלקים גוי — כנ"ל, ב) גם לפי דא' י"ל שבהחזון ששלח הי' גם גריסין של פול (ועפ"י הרי יומתק דלא פליגי ב' הפ' במציאות), והחילוק שבין ב' הפ' הירושאים הוא רק מהו „טוב מצרים“.

(43) וגם מה שהזכיר טעם בפ' הראשון הוא בעיקר להודיש שזהו דבר כזה (של עונג) שהוא כחונתה של המתנה, כפנים ס"ו.

(44) עפ"י מבואר ג"כ מ"ש רש"י ח"ש (כד, ג) „ומגדנות (נתן לאחי ולאמה) . . פירות של א"י, ולכאורה מנ"ל שהמגדנות היו של א"י, והביאור הוא כפנים, כי

מתנה (אפי' מתנה שנתנה רק לאחי ולאמה * — ראה לעיל ע' 65 הערה 9), היא ראוי' לשמה דוקא כשזה דבר שאינו מצוי אצלם, ולכן פ' שהפירות היו מא"י.

(45) ובפרט שממש"כ בפ' מקץ (מא, יג) שיעקב אמר לבניו „קחו מומרת הארץ והו"ר ידו לאיש מנתה גוי בטנים ושקדים“ משמע שהרעב לא הי' בנוגע לכל מין הצומח, וגם בזמן הרעב היו בארץ כנען כמה דב' רים שלא נמצאו אפי' במצרים — שלכן שלח אותם יעקב כמתנה ליוסף, וככפנים.

(46) מקץ מג, לד.

(*) ומה שיעקב אמר לבניו לקחת מתנה אל השליט דמצרים מנתה של „צרי גוי“ בטנים ושקדים (מקץ מג, יא) — היינו פירות, הרי מבואר בכתוב (שס) שהיו מזמרת הארץ — לא סתם פירות א"י (וראה ספורנו שם); ובפרט שהי' אז רעב בכל הארץ, וגם בארץ מצרים.

נוחה הימנו" למה בחר יוסף יין
ישן, כי בזה רמז ליעקב, שאף בהיו-
תו במצרים לא אבד בטחונו בה'
שעוד יתראה עם אביו. ולכן (אף
שלא שתה יין) יין משומר אצלו משך
זמן רב — עד שנעשה יין ישן —
בכדי שיהי' מן המוכן בבוא הזמן.

ומזה הוראה בעבודת כא"א :

גם כשאדם נמצא במצב שהמצרים
וגבולים של העולם — טרדותיו ה-
גשמיות ודסביבתו, מפריעים אותו מ-
עבודת ה', אסור לו להתיימש כו', אלא
אדרבה — עליו להתחזק בבטחון גמור
בה', שבודאי יצליחו בעניניו הגשמיים
באופן שלא יסתירו על עניני התומ"צ
שלו.

ועוד הוראה בזה — ע"ד מתנת
יוסף לאביו שלא היתה עפ"י ציווי
פרעה מלך מצרים, אלא מדעת עצמו
(כדלעיל ס"ד), ולא מצינו שישאל

כן הוא בעבודת כא"א כאשר בא
לידו ענין של תומ"צ אין להתחשב
כלל עם המצרים וההגבלות דעה"ז,
ויקיים את המצות בהידור.

וע"י הנהגה זו, הרי לא זו בלבד
שיצליח בעבודתו בתורה ומצות, אלא
שגם כל עניניו הגשמיים מצליחים לו.

(משיחת ש"פ ויגש, תשל"ב)

(47) ראה טור הארוך (פרשתנו מה, יט) :
ואתה צויתה — אמר בלשון צחאה, לפי
שפרעה ה' מכיר ביוסף שלא ה' שולח יד
בממונו כלל . . לא ירצה לשלוח דבר
לאביו כו'. — היינו ש(אף שיוסף ה' המושל
ושליט ובידו לעשות כרצונו, מ"מ) בכלל
היתה הנהגתו שלא ה' שולח מעצמו כלום.

ויחי

אח אויך אין מצרים איז געווען ויחי
געלעבט".

ב. סיפורי רבותינו נשיאינו בכלל,
ואלו שנמסרו לנו על ידם ע"מ לפרסם
— בפרט, מדויקים הם, כידוע, בכל
פרטיהם; היינו, הן בשייכות להבנת
תוכן הסיפור — שכל פרט נוגע ומסייע
להבנת כללות ענינו, והן בשייכות
להמוסר-השכל שבהסיפור, שבכל פרט
טמונה הוראה בעבודת ה'.

וכן הוא גם בנדר"ד — כולל גם
שאלת הצ"צ, כי אף ששאלה בילדותו,
בכ"ז מכיון שגם היא חלק מהסיפור
שנמסר לנו ע"י רבותינו נשיאינו, הרי
בדאי שגם בה תוכן רב ו(כמילא) גם
הוראה בעבודת האדם. ובפרט עפ"י
מרו"ל "בוצין בוצין מקטפי ידיע".

ועוד נקודה בזה: ביאורו של אדה"ז
נאמר להצ"צ והוא עדיין בקטנותו —
שמוזה מובן שההוראות מהסיפור שיי-
כות לכאור"א — גם לאלו שהם עדיין
בדרגא של "קטנות" בעבודת ה'.

ג. בהשקפה ראשונה, ישנם כמה
פרטים בלתי מובנים בתוכן ובהמשך
הסיפור הנ"ל:

(א) ביאורו של אדמו"ר הוקן אין בו
לכאורה תשובה מספיקה לשאלתו של
הצ"צ — דהרי שאלתו היתה: איך
יתכן שמבחר שנות חייו של יעקב הן
הי"ז שנה שגר במצרים, ואילו מענתו
של אדמוה"ז היתה שע"י לימוד ה'

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר:
בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב:
"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
שנה", תירגם לו מורו — ע"פ פי'
בעה"ט: — שאת י"ז שנותיו המוב-
חרות חי יעקב במצרים ("יעקב אבינו
האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע
יאָהרען אין מצרים"). כשבא הביתה
מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הוקן:
היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות,
יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר
בארץ מצרים ערות הארץ?

ויענהו אדמו"ר הוקן: כתיב, "ואת
יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות
לפניו גשנה", ואיתא במדרש: — מובא
ברש"י — א"ר נחמי' להתקין לו בית
תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו ה'
שבטים הוגים בתורה. להורות לפניו
גשנה, כשלומדים תורה מתקרבם ל-
השי"ת, ו(לכן) היתה בחי' "ויחי" גם
במצרים ("אז מען לערנט תורה ווערט
מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה,

(1) היום יום יח טבת (ע' יב).

(2) ריש פרשתנו.

(3) "דא ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה
שהראשונים לא היו חיים שהרי אמר כי ארז
אל בני אבל שאולה. וראה מ"ש לפניו:
"דא ויחי יעקב בארץ שלא חי ימים טובים
בלא צער אלא כמגין ויחי יז שנה משגולד
יוסף עד שנמכר יז שנה במצרים". וראה גם
לקו"ת להארי"ל, אלשיך ואוה"ח כאן.

(4) שער הפסוקים תולדות כו, כה, וראה
גי"כ ב"ר פע"ז, א. וחי' קט, ב. קמו, ב.

(5) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ

(א, ד) והארץ לעולם עומדת.

(6) ויגש מו, כה.

(7) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ. וראה

לקמן הערה 10.

(8) ראה לקו"ש ח"א ע' 24. ח"ה ע' 86

ואילך.

(9) ברכות מה, רע"א.